

Bollkänsla

av Anders Hansson

Över hela världen spelas det fotboll. Folk tittar på fotboll, pratar och skriver om fotboll. Folk älskar och hatar på grund av fotboll. Spelare dyrkas som gudomligheter. Om de inte byter till fel klubb. Då finns det inga gränser för supporterarnas förakt. 1969 utlöste två landskamper i fotboll krig mellan El Salvador och Honduras. Få saker förenar och skiljer människor så som "det gröna fältets schack".

Intresset för sport i allmänhet och fotboll i synnerhet verkar bara öka. Tv-kanalerna som bara visar sport blir fler och fler. Kvällstidningarna har sedan flera år bilagor som bara handlar om sport. Den idrott som dominerar över all annan är alltså fotboll, utländsk såväl som svensk. Men trots den strida ström av sportnyheter som sköljer över oss finns det både behov och utrymme för alternativ till de etablerade medierna.

Sportreferat dödfött projekt

Sportjournalistik anklagas ofta, i likhet med rockjournalistik, för att vara gjord av folk som inte kan skriva, om folk som inte kan tala, för folk som inte kan läsa. Men är det verkligen så? Den genomsnittliga sportintervjun gör lätt att man får den uppfattningen. Få saker är så förutsägbara och floskelfyllda som intervjuer med idrottsfolk. Det gäller att ta en match i taget. Fortsätta jobba. Spela sitt eget spel. Mästerskap är ju alltid mästerskap. Frågan är om det måste vara så.

Egentligen är sportreferat i efterhand ett dödfött projekt. Det är ju spänningen, ovissheten och möjligheten att leva sig in i skeendet som är tjusningen med idrott. Att höra om det i efterhand är inte samma sak. På långa vägar. Utmaningen är enorm för journalisten. Hur uppfinningsrik man än är som skribent finns det ett begränsat antal sätt att beskriva en fotbollsmatch. Åtminstone om man vill att folk ska begripa vad man talar om.

Tyvärr är det mesta av sportjournalistiken begränsad dels till "inför matchen"-artiklar där det spekuleras i laguppställningar, taktik och eventuella skador, men där det enda säkra är att man egentligen inget vet. Dels till "hur gick det"-artiklar och "varför gick det så"-artiklar och dessa är som sagt sällan särskilt intressanta. Matcher spelas ofta sent på kvällen. Deadline närmar sig. Tv-sekunderna är dyrbara. Det krävs snabba analyser och korta svar. Intervjuerna kunde ofta skrivits i förväg, så förutsägbara är de.

Autopiloten bortkopplad

Några som tröttnade på den torftiga fotbollsjournalistiken var initiativtagarna till prisade tidskriften *Offside*. Deras resonemang gick ut på att fotboll innehåller alla ingredienser som är nödvändiga för ett spännande reportage: "extrema levnadsöden och allt skarpare kontraster mellan egoism och laganda, mellan vinnare och förlorare, mellan folkrörelsefotboll och den råaste kommersialism". Nu, fem år sedan det första numret i form av en liten pocketbok kom, har några av de bästa reportagen samlats under titeln *Bollkänsla*.

Det är en samling texter som tar läsaren bortom autopilotintervjuerna framför det obligatoriska skynket med sponsorloggor. Texter som vill ge läsaren nya insikter både om spelet på plan och om spelet utanför. Visserligen handlar första

artikeln i boken om den nu överallt förekommande Zlatan Ibrahimovic som anses vara nyhetsstoff oavsett om han gör mål eller inte gör mål. Men det är ett reportage gjort för fyra år sedan, precis innan Malmögrabben såldes för en rekordsumma till Ajax och tog steget ut i stora världen.

Annars är det väldigt lite av den kändisfixering som dagens sportjournalistik lider av. *Offside* är mer ute efter det goda reportaget och bra berättelser och reflekterande människor uppstår, som det sägs i förordet, oftare i motgång än i framgång. Så istället för ytterligare en artikel om Juventus eller Manchester United och deras stjärnor så tar sig tidningens skribenter till "Tjongavallen" i Trelleborg eller till Millwall i London, Englands mest hatade fotbollsklubb med Englands mest fruktade supporterskara. Det är reportage som talar om en annan verklighet än jetsetlirarnas. Det är uppfriskande, berikande läsning som på något sätt återger läsaren tron både på sportjournalistiken och på reportagekonsten i stort. Texterna är långa, men det tar också tid att berätta en riktigt bra historia.

"Guds" föräldrar

Eftersom tidningen skrivs av och för fotbollsälskare är det inte så konstigt att flera reportage har supportern i fokus. Spelare kommer och går sedan klubbkänsla och solidaritet offrades på Mammons altare. Tränare anställs och sparkas i allt snabbare takt. Styrelsefolken byts ut med jämna mellanrum och sponsorer är en ofta opålitlig sängkamrat. Så vem är det som håller ihop en klubb om inte dess medlemmar, dess supportrar? Det kan vara på både gott och ont. I ett av de mest spännande reportagen får läsaren insyn i huliganvärlden via AIK:s "firma", en sammanslutning av människor förenade av två saker: kärleken till AIK och intresset för våld.

Självklart är reportaget och nyhetsartikeln helt olika journalistiska genrer men man skulle hoppas att attityden från *Offside* spiller över till andra medier. Intressant är därför kvällstidningskrönikören Mats Olssons möte med Stefan Schwarz föräldrar i deras kök i huset i Malmö. Under en lunch tillagad av pappa Herbert (som sägs vara den som introducerade fondue i Sverige) inser Olsson att även fotbollsstjärnor har föräldrar som fortfarande tänker på sina söner som barn. Olsson, som en gång kallat Stefan Schwarz "Gud", skäms för att han en gång skrivit något så fånigt.

Det visar sig i reportagen att fotbollsspelare kan ge luft åt mycket mer än de vanliga klyschorna. Om de får de rätta frågorna och tid att svara. Som Kennet Andersson, mångårigt utlandsproffs uttrycker det: "Jag har mer eller mindre befunnit mig i rampljuset i tio år nu. Ingen har velat intervjua mig i mer än en halvtimme tidigare. Det är kul att prata på allvar, och inte bara kommentera hur mycket jag saknar saltlakritsen från Sverige."

Tränare talar och tänker

Även Aftonbladets *Sportmagasinet* har samlat sina bästa reportage i en antologi under rubriken *Fotboll*. Här finns också texter som går mycket mer på djupet än den vanliga kvällstidningsartikeln. De flesta reportagen rör sig ändå på en annan nivå inom fotbollshierarkin än de i *Bollkänsla*. Det är Fredrik Ljungberg i stället för Martin Åslund, Real Madrid i stället för Exeter City. Det är mer rubrikvänlig journalistik, mer glamour. Lite mer kvällstidning helt enkelt. Det är inget som säger att det ena är bättre eller mer intressant än det andra. Men vad man kan konstatera är att som journalist är det betydligt svårare att få tillgång till

storstjärnor som Franz Beckenbauer under mer än den där halvtimmen. Varken skribent eller läsare tillåts komma nära på samma sätt.

För någon som vars fascination för sportsidorna gradvis minskat från ungdomsårens närmast fanatiska intresse är det en riktig kick att läsa texter som tar ett bakvänt grepp på fotbollsvärlden. Jag kan inte komma ihåg att jag någonsin fått en klump i halsen av att läsa en artikel om sport, men erkänner att det hände nu. En förutsättning för att en text ska få en att känna på det sättet är att det handlar om människor. Inte fotbollsgudar uppkastade som stjärnor på himlavalvet.

För hur viktigt fotboll än kan kännas så är det ju bara ett spel det handlar. Lite perspektiv på saker och ting är aldrig fel. Därför är det så skönt när man får läsa intervjun med Carlos Bianchi, tränare för Boca Juniors från Buenos Aires i Argentina. Trots att man inte har en tiondel så mycket pengar som de europeiska storklubbarna och hela tiden blir av med de spelare man utbildar blev man 2003 världens bästa klubb lag genom att vinna Intercontinentalcupen. På frågan om det inte är en enorm press på tränare och spelare i Boca Juniors inför den kommande säsongen svarar Bianchi: "Press? Press, det är något en medborgare som inte har mat för dagen känner. Det är press. Vi har ingen press på oss." Detta bevisar om något att även idrottsfolk kan både tala och tänka.